

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/191852>

Please be advised that this information was generated on 2020-09-25 and may be subject to change.

De rechten van de betrokkene onder de AVG

1. Inleiding

De Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) creëert verschillende verplichtingen voor de partijen die ‘persoonsgegevens’ ‘verwerken’, de ‘verwerkingsverantwoordelijke’ en de ‘verwerker’.¹ De verordening komt per 25 mei 2018 in de plaats van Richtlijn 95/46/EG (Richtlijn gegevensbescherming) en de Nederlandse implementatie daarvan, de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp).² Zij is bedoeld om de bescherming van deze gegevens te versterken.³

De AVG leidt alleen tot dit resultaat als de verplichtingen ook echt worden gehandhaafd. De handhaving is zowel onder de richtlijn als de verordening voor een groot deel afhankelijk van de nationale toezichthouders. Het toezicht is echter onvoldoende om een effectieve bescherming van de persoonsgegevens te garanderen.⁴ De AVG legt de bescherming van persoonsgegevens daarom ook in de handen van de geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke personen waarop de persoonsgegevens betrekking hebben, de ‘betrokkenen’. De verordening creëert en versterkt verschillende rechten waarmee zij controle kunnen uitoefenen. Zij stelt de betrokkenen beter in staat om zelf te bepalen door wie en waarvoor hun gegevens worden verwerkt.⁵

In deze bijdrage geef ik een overzicht van de rechten en onderzoek ik in hoeverre de AVG werkelijk leidt tot een versterking van de controle door de betrokkene. Ik beantwoord de volgende onderzoeksvragen: *Welke rechten kan een betrokkene op grond van de AVG uitoefenen? In hoeverre leiden deze rechten tot een versterking van de controle over de verwerking van zijn gegevens?* Het artikel begint met een beschrijving van de positie van de betrokkene (par. 2). Vervolgens geef ik een overzicht van

zijn rechten (par. 3-9). Par. 10 bespreekt de nadere regels waaraan de verwerkingsverantwoordelijke zich moet houden als de betrokkene zijn rechten uitoefent. Ik besteed steeds aandacht aan de wijzigingen ten opzichte van de Wbp en de Richtlijn gegevensbescherming. In par. 11 analyseer ik in hoeverre deze verschillen tot een versterking van de rechten en de controle leiden. Het artikel eindigt met een conclusie. Hoewel de AVG de rechten versterkt, leidt zij slechts in beperkte mate tot een versterking van de controle door de betrokkene (par. 12).

Ik begin echter met een afbakening. De verwerkingsverantwoordelijke heeft verplichtingen die hij onafhankelijk van het handelen van de betrokkene moet vervullen. Hiertegenover staan rechten van de betrokkene. Hij kan deze verplichtingen immers afdwingen op grond van art. 79 AVG. Dergelijke rechten en plichten blijven in dit artikel onbesproken. Ik ga bijvoorbeeld niet in op het ‘recht op informatie bij de verzameling van persoonsgegevens’ of het ‘recht op *data protection by default*’.⁶ In plaats daarvan beperk ik mij tot de in hoofdstuk III van de AVG opgenomen rechten die de betrokkene actief moet uitoefenen en slechts in die gevallen tot verplichtingen voor de verwerkingsverantwoordelijke leiden. De bespreking van de rechten is daarnaast beperkt tot de aspecten die een rol kunnen spelen voor de beantwoording van de onderzoeksvragen. Ik besteed bovendien geen aandacht aan de beperkingen van de rechten van de betrokkenen op grond

* Universitair docent burgerlijk recht en onderzoeker bij het Onderzoekcentrum Onderneming & Recht van de Radboud Universiteit

- Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG. Zie over de verschillende begrippen art. 4 sub 1, 2, 7 en 8 AVG en art. 1 sub a, b, d (‘verantwoordelijke’) en e (‘bewerker’) Wbp. In dit artikel gebruik ik de terminologie van de AVG, ook bij de bespreking van de Wbp en de Richtlijn gegevensbescherming. Zie over de verplichtingen onder andere V. Reding, ‘The European data protection framework for the twenty-first century’, *IDPL* 2012, afl. 3, p. 126-127; Y. Padova, ‘What the European Draft Regulation on Personal Data is going to change for companies’, *IDPL* 2014, afl. 1, p. 45-49; B. van der Sloot, ‘Do data protection rules protect the individual and should they? An assessment of the proposed General Data Protection Regulation’, *IDPL* 2014, afl. 4, p. 311-314; P. de Hert & V. Papakonstantinou, ‘The New General Data Protection Regulation: Still a sound system for the protection of individuals?’, *Computer Law & Security Review* 2016, p. 190-193.
- Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens; art. 94 en 99 AVG; art. 51 Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (UAVG). De UAVG is op 15 mei 2018 door de Eerste Kamer als hamerstuk afgedaan, www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34851_uitvoeringswet_algemene (laatst bezocht 15 mei 2018).
- Zie onder andere overweging 2, 7, 9, 10, 11 en 13 AVG; Reding 2012, p. 121; Van der Sloot 2014, p. 317; J.P. Albrecht, ‘How the GDPR Will Change the World’, *EDPL* 2016, afl. 3, p. 288; P.T.J. Wolters, ‘De beveiliging van persoonsgegevens. Een geharmoniseerde verplichting of een gedeelde verantwoordelijkheid?’, *SEW* 2017, afl. 4, p. 144-145.
- Zie onder andere Van der Sloot 2014, p. 321; T.F. Walree, ‘De vergoedbare schade bij de onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens’, *WPNR* 2017, afl. 7172, p. 921; M. Veale, R. Binns & J. Ausloos, ‘When data protection by design and data subject rights clash’, *IDPL* 2018, online first, p. 1.
- Par. 2; overweging 7, 11 en 63 AVG; Reding 2012, p. 124-125; P. Blume, ‘The myths pertaining to the proposed General Data Protection Regulation’, *IDPL* 2014, afl. 4, p. 270; Padova 2014, p. 40-43; Van der Sloot 2014, p. 314-316; C. Lazaro & D. Le Métayer, ‘Control over Personal Data: True Remedy or Fairy Tale?’, *SCRIPTed* 2015, afl. 1, p. 6-20; De Hert & Papakonstantinou 2016, p. 188-190; Veale, Binns & Ausloos 2018, p. 3; J. Ausloos & P. Dewitte, ‘Shattering one-way mirrors – data subject access rights in practice’, *IDPL* 2018, afl. 1, p. 7-8 en 22; ‘Rechten voor burgers’, ec.europa.eu, 2 maart 2018. Vergelijk over het belang van de controle van de betrokkene ook overweging 75, 78 en 85 AVG.
- Vergelijk art. 13 en 25 AVG.

van de in art. 23 en 89 AVG genoemde bijzondere belangen.⁷

2. De betrokkene en de consument

De ‘betrokkene’ bevindt zich ten opzichte van de partijen die zijn gegevens verwerken in een zwakke positie. Deze situatie is te vergelijken met de verhouding tussen een consument en een professionele partij.⁸ De verwerkingsverantwoordelijke zal de persoonsgegevens in de meeste gevallen immers verwerken in het kader van zijn professionele activiteiten.⁹ Hij verwerkt de gegevens van een grote groep betrokkenen¹⁰ op een gestandaardiseerde wijze en heeft de financiële middelen, belangen, organisatie en (technische) expertise om dit mogelijk te maken. De betrokkenen hebben daarentegen te maken met verschillende partijen die hun gegevens op uiteenlopende wijzen verwerken.¹¹ Zij zijn niet in staat om op een praktische manier bij te houden wie dit zijn en waarvoor zij dit doen.¹² De gevolgen van individuele verwerkingen zijn in de meeste gevallen moeilijk te doorgronden.¹³ Een groot deel van de Europeanen en Nederlanders heeft dan ook het gevoel dat zij onvoldoende controle hebben over hun persoonsgegevens.¹⁴

De rechten zijn bedoeld om betrokkenen in staat te stellen om meer controle uit te oefenen en hierdoor hun achterstandspositie ten opzichte van de verwerkingsverantwoordelijke te verbeteren. Dezelfde positie leidt er echter toe dat zij in veel gevallen niet in staat zijn om de rechten effectief te gebruiken.¹⁵ Een betrokkene heeft bijvoorbeeld niets aan het recht van inzage (par. 3) als hij niet weet welke partijen zijn persoonsgegevens mogelijk verwerken of als hij de verstrekte informatie niet op waarde kan schatten.¹⁶ De rechten op vergetelheid (par. 5) en overdraagbaarheid (par. 7) leiden niet tot een betere bescherming van de persoonsgegevens als de concurrenten van de verwerkingsverantwoordelijke de persoonsgegevens op dezelfde manier verwerken.¹⁷ De aandacht voor

individuele rechten past bovendien niet goed bij het ‘collectieve karakter’ van een groot deel van de schendingen van de AVG en de door deze verordening gewaarborgde belangen.¹⁸

Het gegevensbeschermingsrecht verschilt in dit opzicht van andere delen van het consumentenrecht. Hoewel een consument ook in het geval van een onredelijk bezwarende algemene voorwaarde of non-conforme verkochte zaak in veel gevallen niet op de hoogte is van zijn rechten, is het in deze situaties ten minste duidelijk dat hij nadeel lijdt. De consument weet in deze gevallen bijvoorbeeld dat hij nog een jaar aan een abonnement vastzit of dat de gekochte telefoon niet goed functioneert. Dit kan voor hem een concrete aanleiding opleveren om te onderzoeken wat zijn rechten zijn. Een dergelijke aanleiding ontbreekt echter als de betrokkene niet weet dat een bank onjuiste persoonsgegevens (par. 4) gebruikt om zijn leningsaanvraag zonder menselijke tussenkomst af te wijzen (par. 9) of als hij niet weet dat deze gegevens zijn verkregen van een partij die de informatie al lang had moeten verwijderen (par. 5).

3. Het recht van inzage

De betrokkene heeft op grond van art. 15 AVG het recht om van de verwerkingsverantwoordelijke uitsluitel te verkrijgen over het al dan niet verwerken van hem betreffende persoonsgegevens. Als de verwerkingsverantwoordelijke de gegevens verwerkt, heeft de betrokkene op grond van lid 3 recht op een kopie van deze persoonsgegevens. De verwerkende organisatie is daarnaast verplicht om informatie over deze gegevens en verwerkingen te verschaffen. Deze informatie moet op grond van art. 12 lid 1 AVG duidelijk en begrijpelijk zijn. Zij moet de betrokkene onder andere in staat stellen om kennis te nemen van de gegevens, om te controleren of zij juist en recht-

7. Zie ook art. 43-47 UAVG; art. 13 Richtlijn gegevensbescherming. Vergelijk art. 41 UAVG, waarin wordt bepaald dat de verwerkingsverantwoordelijke de rechten buiten toepassing kan laten als dit noodzakelijk en evenredig is voor de waarborging van de in art. 23 AVG genoemde belangen.
8. D.J.B. Svantesson, ‘Enter the quagmire – the complicated relationship between data protection law and consumer protection law’, *Computer Law & Security Review* 2018, afl. 1, p. 28. Zie over de verhouding tussen een consument en een professionele partij in algemene zin ook R.P.J.L. Tjittes, *De hoedanigheid van contractspartijen. Een rechtsvergelijkend onderzoek naar de betekenis van de (onderlinge) hoedanigheid van partijen voor de totstandkoming en de vaststelling van de inhoud van rechtshandelingen* (diss. Groningen, Serie recht en praktijk, deel 77), Deventer: Kluwer 1994, p. 1; P.T.J. Wolters, *Alle omstandigheden van het geval. Een onderzoek naar de omstandigheden die de werking van de redelijkheid en billijkheid beïnvloeden* (diss. Nijmegen, Serie Onderneming & Recht, deel 77), Deventer: Kluwer 2013, p. 143-158.
9. Zie ook art. 2 AVG, en in het bijzonder lid 2 sub c: verwerkingen door een natuurlijke persoon bij de uitoefening van een zuiver persoonlijke of huishoudelijke activiteit zijn van het toepassingsgebied uitgesloten.
10. Zie ook Van der Sloot 2014, p. 322-324.
11. De gegevens van een willekeurig persoon worden bijvoorbeeld onder andere verwerkt door zijn werkgever, zijn gemeente, de rijksoverheid, de school en de sportclub van zijn kinderen, zijn verzekeraars, de winkels waarvan hij een klantenkaart heeft, webshops waar hij iets heeft gekocht, zijn telefoonaanbieder en andere bedrijven waarbij hij een abonnement heeft, de aanbieder van diensten zoals Spotify en Netflix, zoekmachines, sociale media, *ad-trackers* en andere websites die gebruikmaken van *cookies*.
12. B.-J. Koops, ‘The trouble with European data protection law’, *IDPL* 2014, afl. 4, p. 252; Van der Sloot 2014, p. 323; Lazaro & Le Métayer 2015, p. 10 en 23-24; T. Symons & T. Bass, *Me, my data and I: The future of the personal data economy*, 2017, p. 20; C. Prins, ‘Goede privacyvoornemens’, *NJB* 2018, afl. 1, p. 5.
13. Van der Sloot 2014, p. 323; Lazaro & Le Métayer 2015, p. 10-11; Walree 2017, p. 921-922; Ausloos & Dewitte 2018, p. 22.
14. European Commission, *Data Protection* (Special Eurobarometer 431), 2015, p. 6-14.
15. Reding 2012, p. 125; Blume 2014, p. 270; Koops 2014, p. 252; Van der Sloot 2014, p. 322; Lazaro & Le Métayer 2015, p. 30-31; Prins 2018, p. 5; Ausloos & Dewitte 2018, p. 4-5.
16. Koops 2014, p. 252; Lazaro & Le Métayer 2015, p. 23; Ausloos & Dewitte 2018, p. 21.
17. Zie ook Koops 2014, p. 251-252.
18. Van der Sloot 2014, p. 322-324; Lazaro & Le Métayer 2015, p. 12-14 en 27; Prins 2018, p. 5. De rechten kunnen ook collectief worden uitgeoefend. Ausloos & Dewitte 2018, p. 22-23.

matig verwerkt zijn en om eventueel zijn overige rechten uit te oefenen.¹⁹

Het recht is ook opgenomen in art. 12 sub a Richtlijn gegevensbescherming en art. 35 Wbp. De AVG en de Wbp komen in grote lijnen overeen. Toch bestaan er enkele verschillen. Allereerst moet de verwerkingsverantwoordelijke onder de AVG meer informatie verschaffen.²⁰ In aanvulling op de bestaande verplichtingen dient hij de betrokkene onder andere te informeren over de periode waarin de persoonsgegevens (naar verwachting) worden opgeslagen of de criteria om die termijn te bepalen. De verwerkingsverantwoordelijke moet daarnaast informatie verschaffen over het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming, met inbegrip van de onderliggende logica en de te verwachten gevolgen voor de betrokkene. Onder art. 35 lid 4 Wbp is hij alleen 'desgevraagd' verplicht om mededelingen te doen omtrent de logica. De verwerkingsverantwoordelijke moet de betrokkene ten slotte wijzen op zijn overige rechten en op de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Deze aanvullende informatieverplichtingen zorgen ervoor dat de betrokkene op het moment dat hij gebruikmaakt van zijn recht van inzage nogmaals (par. 10.1) wordt gewezen op het bestaan van zijn overige rechten. De informatie over de bewaartermijnen en geautomatiseerde besluitvorming faciliteert bovendien de uitoefening van de rechten op vergetelheid (par. 5) en op een menselijke blik (par. 9). Hij kan hierdoor aan de hand van concrete informatie over de bestaande verwerkingen oordelen of hij gebruik wil maken van een van zijn andere rechten.²¹

Als de persoonsgegevens van de betrokkene ook betrekking hebben op een ander en deze 'derde' naar verwachting bedenkingen zal hebben tegen het verstrekken van de informatie, is de verwerkingsverantwoordelijke onder de Wbp verplicht om de ander voor het verstrekken van de informatie in de gelegenheid te stellen om zijn zienswijze naar voren te brengen. Deze verplichting kan leiden tot een vertraging van de uitoefening van het recht van inzage. Het voorbehoud ontbreekt in de Richtlijn gegevensbescherming en de AVG. Art. 15 lid 4 AVG bepaalt slechts dat het recht op een kopie geen afbreuk doet aan de rechten en vrijheden van anderen. Deze uitzondering is beperkter. De omstandigheid dat een ander mogelijk bedenkingen heeft tegen het verstrekken van de informatie, betekent immers niet dat zijn belangen werkelijk worden aangetast.²²

4. Recht op rectificatie en aanvulling

Art. 16 AVG geeft de betrokkene het recht om rectificatie van onjuiste persoonsgegevens af te dwingen. Als de gegevens, gelet op de doeleinden van de verwerking, onvolledig zijn, mag hij de gegevens daarnaast laten aanvullen. Als de verwerkingsverantwoordelijke de persoonsgegevens ook aan een derde heeft verstrekt, is hij op grond van art. 19 AVG verplicht om de rectificatie of aanvulling²³ ook aan deze ontvangers te melden. Deze plicht geldt niet als de melding onmogelijk blijkt of onevenredig veel inspanning kost. De verwerkingsverantwoordelijke dient de betrokkene daarnaast op zijn verzoek informatie te verstrekken over de ontvangers.²⁴ De betrokkene kan er zo voor zorgen dat ook deze partijen uitgaan van de correcte gegevens.

Het recht op rectificatie is ook opgenomen in art. 12 sub b en c Richtlijn gegevensbescherming en art. 36 en 38 Wbp. De Wbp bepaalt daarnaast expliciet dat de betrokkene de gegevens ook kan laten aanvullen. Onder de Wbp is het recht op rectificatie en aanvulling beperkt tot betrokkenen die gebruik hebben gemaakt van hun recht op inzage. Deze volgorde ligt voor de hand: een betrokkene kan immers geen zinvolle rectificatie verzoeken als hij niet weet welke gegevens onjuist zijn.²⁵ Toch verdient deze beperking niet de voorkeur. Zij verhoogt de drempel voor de uitoefening van de andere rechten. De betrokkene kan immers pas een beroep doen op zijn recht op rectificatie of aanvulling nadat de verwerkingsverantwoordelijke gehoor heeft gegeven aan zijn verzoek op inzage. Daarna heeft de verwerkingsverantwoordelijke opnieuw een periode van vier weken (par. 10.3) om de rectificatie of aanvulling uit te voeren. De betrokkene wordt bovendien gedwongen om twee keer een beroep op zijn rechten te doen. Het is ten slotte niet altijd noodzakelijk om eerst gebruik te maken van het recht op inzage. Een betrokkene die bijvoorbeeld van een verzekeringsagent hoort dat zijn verzekeringspremie zo hoog is omdat hij verschillende auto-ongelukken zou hebben veroorzaakt, weet immers ook zonder de uitoefening van zijn recht op inzage welke gegevens onjuist zijn en moeten worden gecorrigeerd.

5. Recht op vergetelheid

Een betrokkene heeft op grond van art. 17 AVG het recht om de verwerkingsverantwoordelijke zijn persoonsgegevens te laten verwijderen. Als de verwerkingsverantwoordelijke de persoonsgegevens openbaar heeft gemaakt, dient hij daarnaast op grond van art. 17 lid 2 AVG rede-

19. Zie in de context van de richtlijn HvJ EU 17 juli 2014, gevoegde zaken C-141/12 en C-372/12, ECLI:EU:C:2014:2081 (Y.S.). Zie ook par. 4 en 10.1.

20. Vergelijk art. 15 lid 1 en 2 AVG en art. 35 lid 2 Wbp. Zie ook Ausloos & Dewitte 2018, p. 18-19.

21. Zie ook Ausloos & Dewitte 2018, p. 22.

22. Zie over deze kwesties uitgebreider par. 7; T.F.M. Hooghiemstra & S. Nouwt, *SDU Commentaar Wet bescherming persoonsgegevens*, Den Haag: SDU (losbladig en online), art. 35, aant. C.3 en C.5 (online, bijgewerkt 26 juli 2017). Zie ook overweging 63 AVG.

23. De verordening behandelt het recht op aanvulling als een onderdeel van het recht op rectificatie. Het is daarom niet bij naam genoemd in art. 19 of de andere overwegingen en bepalingen over de verschillende rechten. Art. 13 lid 2 sub b, art. 14 lid 2 sub c, art. 15 lid 1 sub e en art. 58 lid 2 sub g en overweging 39, 59, 65, 73 en 156 AVG. Vergelijk ook art. 12 ('de artikelen 15 tot en met 22') en art. 23 ('in de artikelen 12 tot en met 22') AVG, waarin geen van de rechten bij naam wordt genoemd.

24. Dit volgt ook uit het recht van inzage. De verwerkingsverantwoordelijke is op grond van art. 15 lid 1 sub c AVG immers verplicht om de betrokkene te informeren over de ontvangers of categorieën van ontvangers aan wie de persoonsgegevens zijn of zullen worden verstrekt.

25. HvJ EG 7 mei 2009, C-553/07, ECLI:EU:C:2009:293 (*Rotterdam/Rijkeboer*); HvJ EU 17 juli 2014, gevoegde zaken C-141/12 en C-372/12, ECLI:EU:C:2014:2081 (Y.S.); Ausloos & Dewitte 2018, p. 7.

lijke maatregelen te nemen om andere verwerkingsverantwoordelijken die de persoonsgegevens verwerken ervan op de hoogte te stellen dat de betrokkene heeft verzocht om de gegevens te wissen. Hij is bovendien op grond van art. 19 AVG verplicht om de ontvangers aan wie de persoonsgegevens zijn verstrekt op de hoogte te brengen van deze verwijdering (par. 4). De betrokkene heeft het recht op vergetelheid als er sprake is van een van de in art. 17 lid 1 sub a-f AVG opgesomde gevallen, tenzij de verwerking noodzakelijk is voor een van de in art. 17 lid 3 sub a-e AVG genoemde doeleinden.

Art. 17 AVG bepaalt niet alleen dat de betrokkene in de opgesomde gevallen een recht op vergetelheid heeft. Het bepaalt daarnaast dat de verwerkingsverantwoordelijke in deze situaties verplicht is om de gegevens te wissen. De formulering suggereert dat deze plicht ook moet worden uitgevoerd als de betrokkene geen beroep doet op zijn recht op vergetelheid. Ook andere bepalingen verplichten de verwerkingsverantwoordelijke om persoonsgegevens te wissen. Hij moet immers op grond van art. 5 lid 2, art. 24 en 25 AVG zorg dragen voor de vervulling van de in art. 5 lid 1 sub c en e AVG neergelegde beginselen van dataminimalisatie en opslagbeperking. Hij is in het bijzonder verplicht om criteria en termijnen vast te stellen waarna de gegevens worden gewist.²⁶

Deze interpretatie van art. 17 AVG is verdedigbaar als de verwerkingsverantwoordelijke een wettelijke plicht heeft om de gegevens te wissen (lid 1 sub e) of als de betrokkene op een andere wijze tegen de verwerking optreedt, in het bijzonder door zijn toestemming in te trekken (lid 1 sub b) of bezwaar te maken tegen de verwerking (lid 1 sub c). Zij ligt echter niet voor de hand in de andere in art. 17 lid 1 AVG genoemde situaties. Een onrechtmatige verwerking (lid 1 sub d) kan in veel gevallen immers ook ongedaan worden gemaakt zonder de gegevens te wissen (vergelijk hierna par. 6). De verwijdering verdient niet de voorkeur als de betrokkene geen bezwaar heeft tegen verdere rechtmatige verwerkingen. De enkele omstandigheid dat de persoonsgegevens zijn verzameld in verband met een aanbod van diensten van de informatiemaatschappij aan een kind (lid 1 sub f) verklaart in het geheel niet waarom de gegevens zouden moeten worden gewist. Art. 8 lid 1 AVG formuleert immers een kader waarbinnen deze verwerkingen zijn toegestaan.

De interpretatie dat het recht op vergetelheid een verplichting in het leven roept die onafhankelijk van een gedraging van de betrokkene bestaat, moet in deze algemene zin daarom worden verworpen.²⁷ Er bestaat een ruimte tussen het *recht* van de betrokkene om de verwijdering af te dwingen op grond van art. 17 AVG en de *verplichting* van de verwerkingsverantwoordelijke om de gegevens te

wissen op grond van de overige bepalingen van de verordening. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een verwerkingsverantwoordelijke bewaartermijnen hanteert die in overeenstemming zijn met art. 25 lid 2 AVG, maar een betrokkene in een concreet geval toch recht heeft op de verwijdering van zijn gegevens omdat deze niet langer nodig zijn voor de doeleinden waarvoor ze zijn verzameld (lid 1 sub a).²⁸

Het recht op de verwijdering van persoonsgegevens is ook opgenomen in art. 12 sub b en c Richtlijn gegevensbescherming en art. 36 en 38 Wbp.²⁹ Onder de Wbp is het recht beperkt tot degenen die gebruik hebben gemaakt van hun recht op inzage (par. 4). De AVG geeft bovendien specifiekere aan wanneer een betrokkene gebruik kan maken van het recht van vergetelheid. Onder de Wbp geldt dit recht alleen als de gegevens onjuist, onvolledig, niet ter zake dienend of op een andere wijze in strijd met een wettelijk voorschrift worden verwerkt. Het verschil is echter beperkt. Als een verwerkingsverantwoordelijke een wettelijke verplichting heeft om de persoonsgegevens te wissen (art. 17 lid 1 sub e AVG) of de gegevens niet langer mag verwerken omdat de betrokkene zijn toestemming intrekt (lid 1 sub b) of bezwaar maakt (lid 1 sub c), zijn deze gegevens immers niet langer ter zake dienend (vergelijk lid 1 sub a). In dat geval zou een verdere verwerking, anders dan de verwijdering, onrechtmatig zijn (lid 1 sub d). De Wbp bevat echter geen bijzonder recht op vergetelheid voor persoonsgegevens die zijn verzameld in verband met een aanbod van diensten van de informatiemaatschappij aan een kind (lid 1 sub f).³⁰

6. Recht op beperking van de verwerking

Een betrokkene heeft op grond van art. 18 AVG het recht om de verwerking van de persoonsgegevens te beperken. In die gevallen dient de verwerkingsverantwoordelijke de gegevens slechts te verwerken met de toestemming van de betrokkene, ten behoeve van een rechtsvordering, ter bescherming van de rechten van een andere natuurlijke of rechtspersoon of om gewichtige redenen van algemeen belang. Hij mag de gegevens daarnaast blijven opslaan. Het alternatief, de verwijdering van de gegevens, is immers ook een verwerking op grond van art. 4 sub 2 AVG. De verwerkingsverantwoordelijke moet op grond van art. 18 lid 3 AVG de betrokkene op de hoogte brengen voordat hij de beperking opheft. Hij is ten slotte op grond van art. 19 AVG verplicht om andere verwerkingsverantwoordelijken op de hoogte te stellen van de beperking (par. 4).

De betrokkene heeft het recht op beperking in de in art. 18 lid 1 sub a-d AVG opgesomde gevallen. Het recht is in de eerste plaats een tijdelijke oplossing in het geval van een conflict over de juistheid van de persoonsgegevens

26. Zie onder andere art. 13 lid 2 sub a, art. 14 lid 2 sub a, art. 15 lid 1 sub d, art. 25 lid 2, art. 30 lid 1 sub f en art. 47 lid 2 sub d en overweging 39 AVG.

27. Vergelijk ook autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/onderwerpen/avg-nieuwe-europese-privacywetgeving/rechten-van-betrokkenen (laatst bezocht 7 maart 2018); overweging 65 AVG.

28. Vergelijk in de context van het recht op rectificatie Hooghiemstra & Nouwt, art. 36, aant. D.1 (online, bijgewerkt 18 juli 2017).

29. Zie ook HvJ EU 13 mei 2014, C-131/12, ECLI:EU:C:2014:317 (*Google Spain*); Reding 2012, p. 125; Blume 2014, p. 270. Zie voor toepassing in de Nederlandse jurisprudentie Hooghiemstra & Nouwt, art. 36, aant. C.1 (online, bijgewerkt 18 juli 2017).

30. Zie hierover ook overweging 65 AVG; Reding 2012, p. 125; Van der Sloot 2014, p. 315.

(lid 1 sub a, par. 4) of over de uitoefening van het recht op bezwaar (lid 1 sub d, par. 8). Het biedt daarnaast een alternatief voor de verwijdering van de persoonsgegevens als de betrokkene ze nodig heeft voor een rechtsvordering (lid 1 sub c) of als hij zich om een andere reden verzet tegen de verwijdering van onrechtmatig verwerkte gegevens (lid 1 sub b, zie ook par. 5).

Art. 12 sub b en c Richtlijn gegevensbescherming en art. 36 en 38 Wbp geven de betrokkene, naast de rechten op rectificatie, aanvulling en vergetelheid, het recht om de gegevens te laten afschermen. Dit recht is volgens de memorie van toelichting bedoeld voor de situaties waarin het bewaren van de gegevens nodig is voor een mogelijke procedure.³¹ Het komt hiermee in grote mate overeen met het recht op beperking van de verwerking. De AVG breidt dit recht uit doordat het niet langer afhankelijk is van de uitoefening van het recht op inzage (par. 4). Het kan onder de verordening bovendien, behalve als de gegevens onjuist, onvolledig, niet ter zake dienend of op een andere wijze in strijd met een wettelijk voorschrift worden verwerkt (par. 5), ook worden uitgeoefend als de betrokkene bezwaar heeft gemaakt. De AVG verschaft bovendien duidelijkheid door expliciet te bepalen welke verwerkingen wel en welke niet zijn toegestaan bij de uitoefening van het recht op beperking.

7. Recht op overdraagbaarheid van gegevens ('dataportabiliteit')

Een betrokkene heeft op grond van art. 15 AVG het recht om een kopie van zijn persoonsgegevens te verkrijgen (par. 3). Het recht op dataportabiliteit breidt dit recht op verschillende manieren uit.³² Art. 20 AVG bepaalt allereerst dat de betrokkene het recht heeft om deze gegevens aan een andere verwerkingsverantwoordelijke te verstrekken. Hij kan ze op grond van lid 2 ook direct naar de andere verwerkingsverantwoordelijke laten sturen. Hieruit volgt overigens niet *a contrario* dat de betrokkene de gegevens niet zelf aan een ander mag verschaffen in de gevallen dat het recht op dataportabiliteit niet van toepassing is. De AVG gaat er immers van uit dat de betrokkene de controle kan uitoefenen over 'zijn' gegevens. De omstandigheid dat de informatie ook mag worden verwerkt door een verwerkingsverantwoordelijke, doet hier niet aan af.³³

Art. 20 AVG bepaalt daarnaast dat de gegevens moeten worden verstrekt in een gestructureerde, gangbare en machineleesbare vorm. 'Gestructureerd' betekent dat de persoonsgegevens in een datamodel passen dat betekenis aan de informatie verleent. De aangeleverde informatie

dient bijvoorbeeld op een voor een computer herkenbare manier duidelijk te maken dat de tekst 'Pieter Wolters' verwijst naar de naam van de betrokkene en dat 'p.wolters@jur.ru.nl' zijn e-mailadres is. Deze structuur maakt het voor andere verwerkingsverantwoordelijken gemakkelijker om de persoonsgegevens in hun eigen systeem te integreren. De vorm dient daarnaast 'gangbaar' te zijn. Dit verplicht de verwerkingsverantwoordelijke echter niet om een specifiek formaat te gebruiken. Art. 20 AVG garandeert daarom niet dat de ontvanger de gegevens ook echt kan gebruiken. Dit kan alleen als de systemen van de verwerkingsverantwoordelijke en de ontvanger op elkaar aansluiten ('interoperabel zijn').³⁴

Het recht op dataportabiliteit versterkt de controle die een betrokkene over zijn gegevens heeft (par. 1). Hij heeft hierdoor niet alleen invloed op de verwerking van zijn persoonsgegevens door bestaande verwerkingsverantwoordelijken, maar kan zijn bij een bepaalde partij opgeslagen gegevens ook 'meenemen' naar een andere verwerkingsverantwoordelijke.³⁵ Een betrokkene die bijvoorbeeld wil overstappen van Facebook naar een ander sociaal netwerk, hoeft hierdoor, als de systemen van de netwerken op elkaar aansluiten, niet zijn hele profiel opnieuw op te bouwen.

Art. 20 AVG begrenst het recht op dataportabiliteit op verschillende manieren. Het recht geldt ten eerste alleen ten aanzien van persoonsgegevens die de betrokkene aan de verwerkingsverantwoordelijke heeft verstrekt. Het heeft geen betrekking op gegevens die door de verwerkingsverantwoordelijke zelf zijn opgesteld. Het is volgens de Article 29 Data Protection Working Party echter niet nodig dat de betrokkene de persoonsgegevens actief 'verstrekt'. Informatie die de verwerkingsverantwoordelijke verkrijgt door de betrokkene en zijn activiteiten te observeren, valt wel onder het recht op dataportabiliteit.³⁶

Het recht bestaat bovendien slechts als de verwerking rechtmatig is op grond van de toestemming van de betrokkene of de noodzakelijkheid voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is. Het geldt niet bij de andere gronden van art. 6 lid 1 AVG. Het is bijvoorbeeld niet van toepassing als de verwerking noodzakelijk is om te voldoen aan een wettelijke verplichting (lid 1 sub c) of voor de vervulling van een taak van algemeen belang (lid 1 sub e).³⁷

Het recht op dataportabiliteit bestaat daarnaast alleen als de verwerking via 'geautomatiseerde procedés' wordt verricht. Dit begrip is in de AVG niet gedefinieerd. De Article 29 Data Protection Working Party stelt dat de

31. Kamerstukken II 1997/98, 25892, 3, p. 160.

32. Reding 2012, p. 125; P. De Hert e.a., 'The right to data portability in the GDPR: Towards user-centric interoperability of digital services', *Computer Law & Security Review* 2018, p. 201.

33. Par. 1; Padova 2014, p. 41-42.

34. Overweging 68 AVG; Article 29 Data Protection Working Party, *Guidelines on the right to data portability*, 16/EN WP 242 rev.01, 2017[a], p. 17-18; De Hert e.a. 2018, p. 197 en 200-201. Vergelijk art. 20 lid 2 ('indien dit technisch mogelijk is') AVG.

35. De Hert & Papakonstantinou 2016, p. 189; Article 29 Data Protection Working Party 2017a, p. 4-5; De Hert e.a. 2018, p. 195, 198 en 201.

36. Article 29 Data Protection Working Party 2017a, p. 9-10; De Hert e.a. 2018, p. 199-200. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de registratie van de hartslag, het gebruik van een website of de zoekgeschiedenis. Persoonsgegevens die de verwerkingsverantwoordelijke zelf opstelt, zijn bijvoorbeeld een 'assessment score' of een analyse van de gezondheid op basis van hartslagmetingen.

37. Overweging 68 AVG; Article 29 Data Protection Working Party 2017a, p. 8.

meeste papieren bestanden van het recht op dataportabiliteit zijn uitgesloten.³⁸

Art. 20 lid 4 AVG bepaalt ten slotte dat het recht op dataportabiliteit geen afbreuk doet aan de rechten van derden. Hiervan kan sprake zijn als de persoonsgegevens van de betrokkene ook betrekking hebben op deze derden. Dit speelt bijvoorbeeld bij webmail of een transactieoverzicht van iemands betaalrekening. Het gegeven dat de betrokkene succesvol een e-mail of geld heeft verstuurd naar (of ontvangen van) een derde, betekent immers ook dat deze derde de e-mail of het geld heeft ontvangen (of verstuurd). Deze *'silent party data'* vallen in beginsel ook onder het recht op dataportabiliteit. De nieuwe verwerkingsverantwoordelijke kan deze gegevens verwerken op grond van art. 6 lid 1 sub f AVG. De betrokkene en de nieuwe verwerkingsverantwoordelijke hebben een gerechtvaardigd belang bij de verwerking van de persoonsgegevens van de derde. De betrokkene kan zijn webmail en transactieoverzicht immers niet effectief 'meenemen' naar een nieuwe verwerkingsverantwoordelijke als deze informatie niet meegaat. De nieuwe verwerkingsverantwoordelijke mag de gegevens bovendien alleen verwerken voor het verschaffen van maildiensten of een transactieoverzicht aan de betrokkene. Hij mag ze bijvoorbeeld niet gebruiken om een profiel over de derden op te bouwen of hen te benaderen met commerciële aanbiedingen. De verwerking van de *'silent party data'* leidt hierdoor in beginsel niet tot een aantasting van de rechten en vrijheden van de derden.³⁹

Het recht op dataportabiliteit is niet opgenomen in de Richtlijn gegevensbescherming en de Wbp. Het belang van dit verschil dient echter niet te worden overschat. De betrokkene heeft immers ook onder deze regels recht op een kopie van de gegevens. Hoewel de verwerkingsverantwoordelijke deze informatie in een begrijpelijke vorm dient te verschaffen, hoeft hij de gegevens onder de richtlijn en de Wbp echter niet in een gestructureerde, gangbare en machineleesbare vorm te verstrekken.

8. Recht van bezwaar

De betrokkene heeft op grond van art. 21 AVG het recht om bezwaar te maken tegen bepaalde verwerkingen van zijn persoonsgegevens. De precieze voorwaarden zijn afhankelijk van de verwerking waartegen hij bezwaar maakt. De betrokkene kan allereerst op grond van lid 2 te allen tijde bezwaar maken tegen een verwerking ten behoeve van *direct marketing*. De verwerkingsverantwoordelijke mag de persoonsgegevens in dat geval op grond van lid 3 niet langer voor deze doeleinden verwerken.

De betrokkene kan daarnaast op grond van lid 1 bezwaar maken tegen een verwerking van zijn gegevens die rechtmatig is op grond van art. 6 lid 1 sub e of f AVG. Hij kan dit echter, anders dan bij een bezwaar tegen een verwerking voor *direct marketing*, alleen doen vanwege met zijn specifieke situatie verband houdende redenen. De verwerkingsverantwoordelijke is bovendien niet in alle gevallen verplicht om de verwerking te staken. Hij mag de persoonsgegevens blijven verwerken als hij 'dwingende gerechtvaardigde gronden' aanvoert die zwaarder wegen dan de belangen, rechten en vrijheden van de betrokkene of die verband houden met de instelling, uitoefening of onderbouwing van een rechtsvoordring (zie ook par. 6).

De succesvolle uitoefening van het recht van bezwaar is hiermee mede afhankelijk van een belangenafweging. De door de verwerking aangetaste belangen, rechten en vrijheden van de betrokkene moeten worden afgewogen tegen de door de verwerking gefaciliteerde vervulling van de taak van algemeen belang of de uitoefening van het openbaar gezag (lid 1 sub e) of de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of een derde (lid 1 sub f). Een dergelijke belangenafweging is ook opgenomen in art. 6 lid 1 sub f AVG. Hierbij geldt echter opnieuw (par. 5) dat er een ruimte bestaat tussen de rechtmatigheid van de verwerking en het recht van bezwaar. Het is mogelijk dat de verwerking van de persoonsgegevens van een groep betrokkenen rechtmatig is op grond van art. 6 lid 1 sub f AVG, maar dat een individuele betrokkene in een concreet geval toch een succesvol beroep kan doen op art. 21 AVG.⁴⁰

Een betrokkene kan zijn recht van bezwaar niet uitoefenen als de verwerking wordt gerechtvaardigd door een van de andere gronden van art. 6 lid 1 AVG. Het recht kan hierdoor geen afbreuk doen aan een wettelijke verplichting van de verwerkingsverantwoordelijke (lid 1 sub c) of de bescherming van vitale belangen van natuurlijke personen (lid 1 sub d). In deze situaties zou de verwerkingsverantwoordelijke immers, als er wel een recht op bezwaar zou bestaan, een beroep kunnen doen op 'dwingende gerechtvaardigde gronden'. Voor het overige kan de betrokkene invloed uitoefenen op de verwerking van zijn persoonsgegevens door geen overeenkomsten te sluiten die de verwerking noodzakelijk maken (lid 1 sub b) of door zijn toestemming in te trekken (lid 1 sub a en art. 7 lid 3 AVG).

De betrokkene kan ten slotte op grond van art. 21 lid 6 AVG bezwaar maken tegen een verwerking overeenkomstig art. 89 lid 1 AVG met het oog op wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden. Hij

38. Article 29 Data Protection Working Party 2017a, p. 9. De Nederlandse vertaling beperkt de uitsluiting van papieren bestanden, anders dan de Engelse versie, niet tot 'de meeste' ('most') papieren bestanden. Zie ook L.B. Sauerwein & J.J. Linnemann, *Handleiding voor verwerkers van persoonsgegevens*, Den Haag: Ministerie van Justitie 2002, p. 15, waarin wordt gesteld dat er sprake is van automatische verwerking in de zin van art. 2 lid 1 Wbp als de gegevens worden verwerkt met behulp van een computer.

39. Article 29 Data Protection Working Party 2017a, p. 11-12. Zie over dit probleem in de context van Richtlijn (EU) 2015/2366 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2015 betreffende betalingsdiensten in de interne markt, houdende wijziging van de Richtlijnen 2002/65/EG, 2009/110/EG en 2013/36/EU en Verordening (EU) 1093/2010 en houdende intrekking van Richtlijn 2007/64/EG (PbEU 2015, L 337/79) ook P.T.J. Wolters & B.P.F. Jacobs, 'De toegang tot betaalrekeningen onder PSD2', *Ondernemingsrecht* 2018, afl. 5, p. 231-232.

40. Zie in de context van de Wbp *Kamerstukken II* 1997/98, 25892, 3, p. 163 (MvT); Hooghiemstra & Nouwt, art. 40, aant. C.1 (online, bijgewerkt 18 juli 2017).

kan dit opnieuw alleen doen om met zijn specifieke situatie verband houdende redenen. Als deze drempel is gehaald, kan de verwerkingsverantwoordelijke geen beroep doen op dwingende gerechtvaardigde gronden. Het recht op bezwaar van lid 6 geldt echter niet als de verwerking noodzakelijk is voor de uitvoering van een taak van algemeen belang. De AVG maakt niet duidelijk hoe deze uitzondering zich verhoudt tot de rest van art. 21 AVG. Lid 1 stelt de betrokkene immers in staat om bezwaar te maken tegen een verwerking die wordt gerechtvaardigd door de vervulling van een taak van algemeen belang. Lid 6 bepaalt echter dat dit recht niet bestaat bij een verwerking die zowel het algemeen belang als wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden dient. Het maakt bovendien, anders dan lid 1, geen uitzondering voor de situatie dat de belangen, rechten en vrijheden van de betrokkene zwaarder wegen.

Het recht van bezwaar is als het 'recht van verzet' opgenomen in art. 14 Richtlijn gegevensbescherming en art. 40 en 41 Wbp. Deze bepalingen bevatten echter geen recht van bezwaar tegen verwerkingen met het oog op wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden.

9. Recht op een menselijke blik

Art. 22 lid 1 AVG bepaalt dat de betrokkene het recht heeft om niet te worden onderworpen aan een uitsluitend⁴¹ op geautomatiseerde verwerking of profilering⁴² gebaseerd besluit waaraan voor hem rechtsgevolgen zijn verbonden of dat hem anderszins in aanmerkelijke mate treft. Dit 'recht' is in werkelijkheid een verbod.⁴³ De tekst van lid 1 vereist immers geen actieve handeling van de betrokkene.

Van een besluit in de zin van art. 22 lid 1 AVG is volgens overweging 71 ook sprake bij de automatische weigering van een kredietaanvraag of de verwerking van sollicitaties via internet zonder menselijke tussenkomst. Dergelijke beslissingen treffen de betrokkene immers in aanmerkelijke mate. Hieruit volgt echter niet dat het in het geheel niet is toegestaan om (gepersonaliseerde) overeenkomsten te sluiten met behulp van profilering.⁴⁴ Lid 2 bepaalt dat lid 1 niet van toepassing is als het besluit noodzakelijk is voor de totstandkoming of de uitvoering van een overeenkomst tussen de betrokkene en de verwerkingsverantwoordelijke (lid 2 sub a) of als het berust op de uitdruk-

kelijke toestemming⁴⁵ van de betrokkene (lid 2 sub c). Lid 2 sub b bepaalt daarnaast dat het verbod niet geldt als het besluit is toegestaan bij een Unierechtelijke of lidstaatrechtelijke bepaling. Art. 40 lid 1 Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (UAVG) maakt op grond hiervan een uitzondering voor niet op basis van profilering genomen geautomatiseerde besluiten die noodzakelijk zijn om te voldoen aan een wettelijke verplichting of voor de vervulling van een taak van algemeen belang. Art. 22 lid 4 AVG stelt ten slotte aanvullende eisen als het besluit is gebaseerd op de in art. 9 AVG genoemde bijzondere categorieën van persoonsgegevens. Ook deze gegevens mogen echter op grond van art. 9 lid 2 sub a AVG worden verwerkt als de betrokkene uitdrukkelijke toestemming heeft gegeven.

In het geval van een uitzondering op het verbod van art. 22 lid 1 AVG op grond van lid 2 sub a of c is de verwerkingsverantwoordelijke op grond van lid 3 verplicht om passende maatregelen te nemen om de rechten en vrijheden van de betrokkenen te beschermen. Hij moet maatregelen nemen om fouten en discriminerende gevolgen te voorkomen.⁴⁶ De betrokkene heeft ten minste het recht op menselijke tussenkomst, het recht om zijn standpunt kenbaar te maken en het recht om het besluit aan te vechten. Als de betrokkene gebruikmaakt van deze rechten, moet de verwerkingsverantwoordelijke een nieuw besluit nemen waarbij de gegevens door een mens worden beoordeeld.⁴⁷ De menselijke rol moet 'betekenisvol' zijn. De beslisser moet de mogelijkheid en autoriteit hebben om de automatische beslissing te wijzigen.⁴⁸ De verplichting om passende beschermingsmaatregelen te nemen, geldt op grond van art. 40 lid 2 en 3 UAVG ook voor besluiten die zijn toegestaan op grond van art. 40 lid 1 UAVG.

De betrokkene heeft op grond van art. 13 lid 2 sub f, art. 14 lid 2 sub g en art. 15 lid 1 sub h AVG recht op nuttige informatie over het bestaan van geautomatiseerde besluitvorming en de onderliggende logica. Overweging 71 bepaalt daarnaast dat de betrokkene recht heeft op uitleg over het genomen besluit. De verwerkingsverantwoordelijke is echter niet verplicht om precies uit te leggen hoe het gebruikte algoritme in een specifiek geval tot een be-

41. Het artikel is in beginsel niet van toepassing als een persoon een beslissing neemt met behulp van automatisch verwerkte gegevens. M. Hildebrandt, 'The Dawn of a Critical Transparency Right for the Profiling Era', in: J. Bus e.a. (red.), *Digital Enlightenment Yearbook 2012*, Amsterdam: IOS Press 2012, p. 51; S. Wachter, B. Mittelstadt & L. Floridi, 'Why a Right to Explanation of Automated Decision-Making Does Not Exist in the General Data Protection Regulation', *IDPL* 2017, afl. 2, p. 88-89 en 92; A.D. Selbst & J. Powles, 'Meaningful information and the right to explanation', *IDPL* 2017, afl. 4, p. 235. Vergelijk echter ook noot 48.

42. Zie over dit begrip art. 4 sub 4 AVG; Article 29 Data Protection Working Party, *Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679*, 17/EN WP 251rev.01, 2018, p. 6-7.

43. Hildebrandt 2012, p. 50; Wachter, Mittelstadt & Floridi 2017, p. 94-95; Article 29 Data Protection Working Party 2018, p. 19-20 en 34-35. Zie in de context van de Wbp ook Hooghiemstra & Nouwt, art. 42, aant. C.1 (online, bijgewerkt 18 juli 2017).

44. Vergelijk ook G. Malgieri & G. Comandé, 'Why a Right to Legibility of Automated Decision-Making Exists in the General Data Protection Regulation', *IDPL* 2017, p. 253-254; Article 29 Data Protection Working Party 2018, p. 21-22.

45. Zie over dit begrip Article 29 Data Protection Working Party, *Guidelines on Consent under Regulation 2016/679*, 17/EN WP259, 2017, p. 18-19.

46. Overweging 71 AVG. Zie ook Article 29 Data Protection Working Party 2018, p. 32 voor enkele concrete aanbevolen maatregelen.

47. autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/onderwerpen/avg-nieuwe-europese-privacywetgeving/rechten-van-betrokkenen (laatst bezocht 7 maart 2018); Article 29 Data Protection Working Party 2018, p. 35.

48. Malgieri & Comandé 2017, p. 251-252; Article 29 Data Protection Working Party 2018, p. 21 en 27.

paalde beslissing is gekomen.⁴⁹ De betrokkene heeft op grond van het recht van inzage (par. 3) wel het recht om te weten welke gegevens voor welke doeleinden zijn gebruikt. Het recht op een menselijke blik functioneert door deze waarborgen niet als een absolute barrière tegen geautomatiseerde besluitvorming, maar als een middel om deze besluitvorming te controleren.

Het recht op een menselijke blik is ook opgenomen in art. 15 Richtlijn gegevensbescherming en art. 42 Wbp. De verordening leidt tot een versterking van de waarborgen die de verwerkingsverantwoordelijke moet nemen. De Wbp vereist slechts dat de verwerkingsverantwoordelijke de betrokkene in de gelegenheid stelt om zijn zienswijze naar voren te brengen en hem informeert over de onderliggende logica. Zij bevat daarnaast geen bijzondere regels bij bijzondere categorieën van persoonsgegevens.

De Wbp bevat geen uitzondering voor besluiten op basis van uitsluitend geautomatiseerde verwerkingen die berusten op de uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene. De AVG leidt hierdoor ook tot een verzwakking van de bescherming van betrokkenen. Zij stelt verwerkingsverantwoordelijken in aanvullende situaties in staat om besluiten op basis van geautomatiseerde verwerkingen te nemen.

10. Nadere regels met betrekking tot de uitoefening van de rechten van de betrokkene

De betrokkene heeft alleen iets aan zijn rechten als de verwerkingsverantwoordelijke deze eerbiedigt op een wijze die bijdraagt aan de bescherming van en controle over de persoonsgegevens. De betrokkene is bijvoorbeeld niet gebaat bij een recht van inzage (par. 3) als hij de informatie pas ontvangt na een lange tijd en in onbegrijpelijke taal of als de verwerkingsverantwoordelijke een vergoeding rekent voor de verschaffing van de gegevens in een gestructureerde vorm (par. 7).

De verschillende artikelen over de rechten van de betrokkene geven daarom ook regels over de manier waarop de verwerkingsverantwoordelijke zijn met de rechten corresponderende verplichtingen moet uitvoeren. Daarnaast geeft art. 12 AVG enkele algemene regels. Deze regels zijn volgens overweging 59 bedoeld om de betrokkene in staat te stellen om zijn rechten gemakkelijker uit te oefenen. Zij zien in het bijzonder op de communicatie met de betrokkene (par. 10.1), de facilitering van de uitoefening van de rechten (par. 10.2), de termijnen waarbinnen de verwerkingsverantwoordelijke de verschillende rechten moet honoreren (par. 10.3) en de kosten van de uitoefening van de rechten (par. 10.4).

10.1. Communicatie

De verwerkingsverantwoordelijke moet de betrokkene onder de AVG bij (art. 13 lid 2 sub b en f AVG) of na

(art. 14 lid 2 sub c en g AVG) het verkrijgen van de persoonsgegevens of bij het eerste contact (art. 21 lid 4 AVG) informeren over het bestaan van de verschillende rechten. Een betrokkene zal de informatie van een specifieke verwerkingsverantwoordelijke op dat moment echter in de meeste gevallen niet lezen. Hij heeft immers te maken met een grote hoeveelheid partijen die zijn gegevens verwerken (par. 2). In veel gevallen zal de betrokkene bovendien pas op een later moment een beroep willen doen op zijn rechten.⁵⁰ De omstandigheid dat een betrokkene regelmatig wordt gewezen op deze rechten, kan er wel toe leiden dat een betrokkene zal beseffen dat zij ook gelden ten opzichte van andere verwerkingsverantwoordelijken.

De verwerkingsverantwoordelijke is daarnaast verplicht om de informatie over de rechten bij het gebruik van het recht op inzage nogmaals te verstrekken (par. 3). In dat geval is de betrokkene al actief bezig met de verwerking van zijn persoonsgegevens. Hij zal hierdoor mogelijk eerder geneigd zijn om ook andere rechten uit te oefenen. De betrokkene kan deze beslissing bovendien baseren op concretere informatie over de bestaande verwerkingen.

Art. 10 sub c en art. 11 lid 1 sub c Richtlijn gegevensbescherming verplichten de verwerkingsverantwoordelijke slechts om de betrokkene te informeren over de rechten van inzage en rectificatie. Deze plicht bestaat bovendien alleen voor zover deze informatie nodig is om een eerlijke verwerking te waarborgen. Art. 33 lid 3 en art. 34 lid 3 Wbp verwijzen zelfs in het geheel niet naar de rechten van de betrokkene. Zij verplichten de verwerkingsverantwoordelijke slechts om ‘nadere informatie’ te verstrekken voor zover dit nodig is om een zorgvuldige verwerking te waarborgen. Art. 14 sub b Richtlijn gegevensbescherming en art. 41 lid 4 Wbp bevatten wel een duidelijke informatieplicht met betrekking tot het recht van bezwaar tegen *direct marketing*. De richtlijn en de Wbp creëren echter geen informatieverplichting over het recht van bezwaar in andere situaties.

De verwerkingsverantwoordelijke is op grond van art. 12 lid 1 AVG verplicht om in een beknopte, transparante, begrijpelijke en gemakkelijk toegankelijke vorm en in duidelijke en eenvoudige taal met de betrokkene te communiceren over de uitoefening van zijn rechten. Deze verplichting maakt het voor de betrokkene eenvoudiger om te controleren of de verwerkingsverantwoordelijke op een adequate manier met zijn verzoeken omgaat. De verwerkingsverantwoordelijke hoeft echter niet te garanderen dat iedere betrokkene de informatie ook echt begrijpt. Hij is slechts verplicht om ‘passende maatregelen’ te nemen om dit te bewerkstelligen.

Een dergelijke algemene verplichting om duidelijk te communiceren ontbreekt onder de richtlijn en de Wbp. Art. 12 Richtlijn gegevensbescherming en art. 35 lid 2 Wbp bepalen slechts dat de op grond van het recht van toegang verschaft informatie in begrijpelijke vorm moet

49. Wachter, Mittelstadt & Floridi 2017, p. 79-90; Article 29 Data Protection Working Party 2018, p. 25 en 27. Vergelijk ook Selbst & Powles 2017, p. 235-241; Malgieri & Comandé 2017, p. 255-257.

50. Hij zal bijvoorbeeld een beroep willen doen op zijn recht op vergetelheid (par. 5) als hij een bepaalde onlinedienst al lange tijd niet meer heeft gebruikt.

worden verstrekt. Daarnaast geven art. 36, 41 en 42 Wbp enkele voorschriften over de communicatie met betrekking tot andere rechten. Zij eisen echter niet dat de communicatie duidelijk of begrijpelijk is.

10.2. Facilitering

De verwerkingsverantwoordelijke is op grond van art. 12 lid 2 AVG verplicht om de uitoefening van de rechten van de betrokkene te faciliteren. Hij moet volgens overweging 59 mechanismen implementeren waarmee de betrokkenen hun rechten gemakkelijker kunnen uitoefenen. De verwerkingsverantwoordelijke moet het ook mogelijk maken om de verzoeken met betrekking tot de rechten elektronisch in te dienen. Hij kan dit bijvoorbeeld doen door een onlineformulier op zijn website te plaatsen.⁵¹ De verwerkingsverantwoordelijke mag zich in ieder geval niet verbergen achter een onduidelijke website en een onvindbaar e-mail- of postadres. De Richtlijn gegevensbescherming en de Wbp bevatten geen verplichting om de uitoefening van de rechten van de betrokkene te faciliteren.

De verplichting om de uitoefening van de rechten te faciliteren, leidt tot een versterking van de controle van de betrokkene. Zij verplicht de verwerkingsverantwoordelijke om actief te handelen om de betrokkene in staat te stellen om zijn rechten uit te oefenen. Het effect van deze verplichting hangt echter af van haar interpretatie. Art. 12 lid 2 AVG schrijft immers geen concrete maatregelen voor.

10.3. Termijnen

Als de betrokkene gebruikmaakt van zijn rechten, dient de verwerkingsverantwoordelijke op grond van art. 12 lid 3 AVG in ieder geval binnen een maand na ontvangst van het verzoek te reageren. De termijn kan met twee maanden worden verlengd indien de complexiteit en het aantal van de verzoeken dit vereisen. Art. 12 lid 3 AVG ziet in de eerste plaats op de *communicatie* over de rechten van de betrokkene. In de reactie dient de verwerkingsverantwoordelijke echter ook aan te geven welk gevolg aan het verzoek is gegeven. Hoewel de AVG dit niet expliciet bepaalt, lijkt de termijn hierdoor ook te zien op de termijn waarin het verzoek moet worden *uitgevoerd*. Deze termijn is op enkele uitzonderingen na⁵² verder ook niet in de AVG geregeld. Als de verwerkingsverantwoordelijke geen gevolg geeft aan het verzoek, dient hij dit op grond van lid 4 binnen een maand aan te geven. Hij moet hierbij ook aangeven waarom hij het verzoek niet honoreert en de betrokkene informeren over de in art. 77 en 79 AVG opgenomen rechten om een klacht in te dienen bij de Autoriteit Persoonsgegevens en een beroep bij de rechter in te stellen.

Onder de Wbp is de termijn iets korter. Art. 35 lid 1, art. 36 lid 2 en art. 41 lid 2 Wbp bepalen dat de verwerkingsverantwoordelijke binnen vier weken na ontvangst moet reageren op een verzoek met betrekking tot de rechten van inzage, rectificatie, aanvulling, vergetelheid, beperking

en bezwaar tegen *direct marketing*. De reactie op het verzoek van inzage dient op grond van art. 35 lid 2 Wbp tevens een overzicht te geven van de relevante informatie. Art. 36 lid 3 Wbp bepaalt daarnaast dat de verwerkingsverantwoordelijke ervoor moet zorgen dat de rectificatie, aanvulling, verwijdering en beperking zo snel mogelijk worden uitgevoerd. Bij een bezwaar tegen *direct marketing* moet de verwerkingsverantwoordelijke de verwerking op grond van art. 41 lid 2 Wbp terstond, dus al voor het verstrijken van de vier weken, beëindigen. Als de betrokkene bezwaar maakt tegen een andere verwerking heeft de verwerkingsverantwoordelijke vier weken om te beoordelen of het bezwaar gerechtvaardigd is. Als dat zo is, beëindigt hij terstond de verwerking. Hoewel de Wbp dit niet expliciet bepaalt, ligt het voor de hand dat hij de betrokkene binnen deze termijn ook op de hoogte stelt van zijn oordeel. De Wbp geeft geen mogelijkheid om de termijnen te verlengen. Zij bevat geen termijn met betrekking tot het recht op een menselijke blik.

In vergelijking met de Richtlijn gegevensbescherming zijn de in de AVG opgenomen termijnen wel een duidelijke verbetering voor de betrokkene. Art. 12 van de richtlijn bepaalt slechts dat het recht op toegang zonder bovenmatige vertraging dient te worden gehonoreerd. Voor het overige geeft de richtlijn geen aanwijzingen over de termijnen waarbinnen de verwerkingsverantwoordelijke moet reageren op een verzoek met betrekking tot een van de rechten.

10.4. Kosten

De betrokkene kan op grond van art. 12 lid 5 AVG in beginsel kosteloos gebruikmaken van zijn rechten. De verwerkingsverantwoordelijke mag alleen een vergoeding voor de kosten vragen of het verzoek weigeren als de verzoeken, met name vanwege hun repetitieve karakter, kennelijk ongegrond of buitensporig zijn.

Dit uitgangspunt bestaat niet onder de Wbp en de Richtlijn gegevensbescherming. Art. 12 sub a van de richtlijn bepaalt slechts dat de betrokkene zijn recht van inzage moet kunnen uitoefenen zonder bovenmatige kosten. De kosten mogen op grond van HvJ EU 12 december 2013, C-486/12, ECLI:EU:C:2013:836 niet hoger zijn dan de kostprijs van de verstrekking van de gegevens. Art. 39 lid 1 Wbp en het Besluit kostenvergoeding rechten betrokkene Wbp regelen de hoogte van de vergoeding onder het Nederlandse recht. Het bedrag kan oplopen tot € 22,50 als de mededeling bestaat uit meer dan 100 pagina's. Deze vergoeding is ook verschuldigd als de betrokkene alleen gebruik wil maken van zijn rechten van rectificatie, aanvulling, vergetelheid en beperking. De betrokkene kan deze rechten onder de Wbp immers alleen uitoefenen nadat hij het recht van inzage heeft gebruikt (par. 4). De betrokkene krijgt de vergoeding op grond van art. 39 lid 2 Wbp terug als de verwerkingsverantwoordelijke na de uitoefening van het recht van inzage overgaat tot een rectificatie, aanvulling, verwijdering of beperking.

51. Zie ook X.D. L'Hoiry & C. Norris, 'The honest data protection officer's guide to enable citizens to exercise their subject access rights: lessons from a ten-country European study', *IDPL* 2015, afl. 3, p. 197; Ausloos & Dewitte 2018, p. 23.

52. Art. 16 ('onverwijld') en art. 17 ('zonder onredelijke vertraging') AVG.

De vergoeding voor bezwaar tegen *direct marketing* is op grond van art. 14 sub b en art. 41 lid 1 Wbp kosteloos. De richtlijn geeft echter geen regels over de kosten bij bezwaar tegen andere verwerkingen. Art. 40 lid 3 Wbp en art. 4 Besluit kostenvergoeding rechten betrokkene Wbp bepalen *a contrario* dat het in deze gevallen wel is toegestaan om een vergoeding van maximaal € 4,50 te vragen. Ook hier moet de verwerkingsverantwoordelijke de vergoeding teruggeven als het bezwaar gegrond is. De richtlijn en de Wbp bepalen niets over de kosten met betrekking tot het recht op een menselijke blik.

Zowel onder de AVG als de Wbp kan de betrokkene zijn rechten kosteloos gebruiken om de verwerking van zijn persoonsgegevens te *corrigeren*. De enkele *controle* van een verwerkingsverantwoordelijke die de gegevens correct verwerkt, is onder de Wbp echter niet gratis. Een betrokkene zal hierdoor niet geneigd zijn om zijn rechten uit te oefenen als hij geen concrete aanwijzing heeft dat zijn gegevens op een onjuiste manier worden verwerkt. Hij kan dit echter moeilijk inschatten (par. 2). Het recht van inzage is juist bedoeld om deze beoordeling te faciliteren. Doordat dit recht onder de AVG kosteloos is, wordt de betrokkene gestimuleerd om meer controle over zijn persoonsgegevens uit te oefenen.

11. Synthese

De vorige paragrafen geven een overzicht van de rechten van de betrokkene onder de AVG en de verschillen ten opzichte van de Richtlijn gegevensbescherming en de Wbp. In deze paragraaf bespreek ik in hoeverre deze wijzigingen tot een versterking van de rechten en de controle leiden. Ik ga achtereenvolgens in op de inhoud van de rechten (par. 11.1) en de regels met betrekking tot de uitoefening (par. 11.2).

11.1. De inhoud van de rechten

De AVG breidt de verschillende rechten uit. De betrokkene heeft bijvoorbeeld recht op aanvullende informatie (par. 3). Hij kan zijn gegevens daarnaast in meer gevallen laten verwijderen (par. 5), de verwerking daarvan beperken (par. 6) of bezwaar maken tegen een verwerking (par. 8). De verordening biedt ten slotte aanvullende waarborgen bij automatische verwerkingen (par. 9). Ook het 'nieuwe' recht van dataportabiliteit is in zijn kern een uitbreiding van het recht van inzage (par. 7). Deze uitbreidingen zijn echter beperkt van omvang. Het is daarom niet waarschijnlijk dat zij tot een noemenswaardige versterking van de controle van de betrokkene leiden.

De AVG leidt daarnaast tot een verduidelijking en uitwerking van de verschillende rechten.⁵³ Zij bepaalt bijvoorbeeld concreter in welke gevallen een betrokkene gebruik

kan maken van zijn recht op vergetelheid (par. 5) en wat de gevolgen zijn van de uitoefening van het recht op de beperking van de verwerking (par. 6). Deze verduidelijking maakt het voor een betrokkene gemakkelijker om vast te stellen wat zijn rechten zijn. Zij verlaagt hiermee de drempel om een beroep te doen op deze rechten.

De gedetailleerdere tekst van de AVG verduidelijkt ook in welke gevallen de rechten niet van toepassing zijn. Art. 17 lid 3 AVG bevat bijvoorbeeld verschillende uitzonderingen op het recht van vergetelheid (par. 5) die niet expliciet zijn opgenomen in de Wbp en de Richtlijn gegevensbescherming. Dergelijke nieuwe uitzonderingen kunnen tot een verzwakking van de positie van de betrokkene leiden. Het verbod op geautomatiseerde besluitvorming is onder de AVG bijvoorbeeld niet van toepassing als het besluit berust op de uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene (par. 9).

11.2. De uitoefening van de rechten

De Richtlijn gegevensbescherming bevat nauwelijks voorschriften over de wijze waarop de verwerkingsverantwoordelijke moet omgaan met de uitoefening van de rechten van de betrokkene.⁵⁴ De Wbp is uitgebreider. Zij geeft regels met betrekking tot de verschillende individuele rechten. De AVG bevat daarnaast bepalingen die betrekking hebben op alle rechten van de betrokkene. Deze regels zorgen ervoor dat de betrokkene zijn rechten beter kent en begrijpt (par. 10.1) en kan uitoefenen (par. 10.2). De AVG bevat bovendien termijnen die gelden in de hele Europese Unie en ten aanzien van alle rechten (par. 10.3). Doordat de uitoefening van de rechten kosteloos is, verlaagt de AVG de drempel om een beroep te doen op deze rechten (par. 10.4).

De AVG zorgt voor een versnelling van de uitoefening van individuele rechten. De betrokkene hoeft niet langer eerst zijn recht op inzage te gebruiken voordat hij een beroep kan doen op zijn rechten op rectificatie, aanvulling, vergetelheid en beperking (par. 4). De verstrekking van de kopie van de gegevens kan daarnaast minder eenvoudig worden geblokkeerd met een beroep op de belangen van derden (par. 3).

Het effect van de regels met betrekking tot de uitoefening van de rechten is afhankelijk van de manier waarop de verwerkingsverantwoordelijke met deze regels omgaat. Een verwerkingsverantwoordelijke die het gegevensbeschermingsrecht niet eerbiedigt, zal in sommige gevallen ook niet geneigd zijn om duidelijk over de rechten te communiceren, de uitoefening te faciliteren of binnen een maand te reageren.⁵⁵ Dit kan ertoe leiden dat een individuele betrokkene zijn rechten in deze situaties niet kent of uitoefent. Dit is problematisch. Uiteindelijk zijn

53. De Hert & Papakonstantinou 2016, p. 188. In het oorspronkelijke voorstel kon de Europese Commissie de verschillende rechten nader uitwerken. Deze bevoegdheid is echter verwijderd. De Hert & Papakonstantinou 2016, p. 186 en 189. De Commissie is slechts bevoegd om regels vast te stellen met betrekking tot de verstrekking van informatie aan de hand van gestandaardiseerde iconen. Art. 12 lid 8 AVG.

54. Zij laat deze details over aan de nationale implementaties. Zie ook De Hert & Papakonstantinou 2016, p. 188; Ausloos & Dewitte 2018, p. 18.

55. Zie L'Hoiry & Norris 2015, p. 194-195; R.L.P. Mahieu, H. Asghari & M. van Eeten, *Collectively Exercising the Right of Access: Individual Effort, Societal Effect* (12th GigaNet Annual Symposium), 2017 en Ausloos & Dewitte 2018, p. 10-18 voor empirische studies over de toegankelijkheid en de uitoefening van het recht van inzage. Vergelijk ook Veale, Binns & Ausloos 2018, p. 17-18. De rechten van de betrokkene kunnen ook in verdrukking komen door de uitoefening van andere verplichtingen.

de rechten en de controle van de betrokkene immers een middel om de bescherming van persoonsgegevens te versterken (par. 1). Juist in de gevallen waarin de versterking het meest nodig is, zijn de rechten echter minder goed kenbaar en toegankelijk.

Het antwoord op de vraag in hoeverre de rechten tot een versterking van de controle leiden, is hierdoor mede afhankelijk van de wijze waarop de voorschriften met betrekking tot de uitoefening van deze rechten worden gehandhaafd. Een betrokkene heeft echter geen zelfstandig belang bij de informatie over of facilitering van zijn rechten als hij deze rechten niet wil uitoefenen. De handhaving van deze regels zal daarom niet door individuele betrokkenen moeten geschieden, maar door toezichthouders of andere maatschappelijke organisaties.

12. Conclusie

In dit artikel beantwoord ik de volgende onderzoeksvragen: *Welke rechten kan een betrokkene op grond van de AVG uitoefenen? In hoeverre leiden deze rechten tot een versterking van de controle over de verwerking van zijn gegevens?* Par. 3-9 geven een overzicht van de verschillende rechten onder de AVG en hun wijzigingen ten opzichte van de Richtlijn gegevensbescherming en de Wbp. Hoewel de AVG niet leidt tot een omvangrijke uitbreiding van de verschillende rechten, creëert zij wel duidelijkheid over de voorwaarden (par. 11.1). De verordening bevat bovendien regels die ertoe leiden dat het voor een betrokkene gemakkelijker is om zijn rechten te kennen en uit te oefenen (par. 10 en 11.2). De AVG leidt hierdoor tot een duidelijke versterking van de *rechten* van de betrokkene.

Deze versterking leidt echter slechts tot een beperkte verkleining van zijn achterstandspositie. De betrokkene blijft immers te maken hebben met een grote hoeveelheid verwerkingsverantwoordelijken die zijn persoonsgegevens op uiteenlopende wijzen verwerken. De AVG geeft hem geen middelen om dit op een praktische wijze bij te houden. De omstandigheid dat de betrokkene onder de AVG een recht op vergetelheid heeft met betrekking tot de persoonsgegevens die zijn verzameld toen hij een kind was (par. 5), stelt hem bijvoorbeeld niet in staat om als volwassene zich te realiseren aan wie hij zijn gegevens allemaal heeft verstrekt. Ook blijven de gevolgen van de verwerkingen gering en moeilijk te doorgronden. Een concrete aanleiding om de rechten uit te oefenen, zal daarom in veel gevallen ontbreken (par. 2).

De versterking van de *controle* blijft hierdoor beperkt. De AVG stelt de betrokkene in staat om zijn rechten achteraf, in het geval van een concrete aanleiding, gemakkelijker uit te oefenen tegen een specifieke verwerkingsverantwoordelijke. Zij draagt echter niet bij aan zijn mogelijkheden om de verwerking van zijn persoonsgegevens proactief en op een substantiële schaal te controleren.⁵⁶ Zolang de achterstandspositie niet verdwijnt, blijft de rol van de betrokkene daarom eerder corrigerend dan controlerend.

56. Zie ook Blume 2014, p. 270; Koops 2014, p. 252-253.